

Små bogstaver kræver god plads

Da forfatter Mette Sø tabte sit hjerte til det h, man kan høre

Af Charlotte Rørth og Bent Bach (foto)
charlotte.roerth@nordjyske.dk

Da landsbyedellen Jan Pedersen har talt færdig, vender forfatter Mette Sø sig om og har øjne som tindrende skovsøer. Intet mindre.

- Krammefaktoren er bare så stor, hvisker hun.

- Jeg kunne høre dit h, fortsætter hun og ler så, for hvor tit er det lige, at en københavnervinde falder forlods ind i en forelskelse i et bogstav og står ved det som det mest vidunderlige i verden en sommerdag ved Tolne Skovpavillon.

- Jeg elsker det h, gentager Mette Sø. Hun krammer ikke pedellen, men hun smiler og smiler og stråler som en nyforelsket. Det er hun også. Næsten.

For det er snart et par år siden, hun måtte ringe hjem til sin mor og spørge, hvorfor hun følte sig "så åben, som var jeg blevet kløvet med en økse og mit hjerte blottet".

Hun ringede nordfra, var taget her til på opgave som researcher på tv-serien Norskov, der foregår i Frederikshavn. Hun vidste godt, at hendes mormor var fra Tversted, og hendes morfar fra Sindal, men det var steder på et kort, og kun en enkelt konfirmation i det nordjyske var det blevet til, for mormor og morfar flyttede med til lejlighedsbyggeriet på det københavnske Østerbro, hvor Mette Sø voksede op.

Hun var ikke forberedt på at høre det lille h.

- Jeg ringede til min mor og spurgte bare hvorfor, hvorfor? Hun svarede med et "lille skat" på den der måde, kun mødre kan sige det på. Så vidste jeg, at den var helt gal. Sådan siger en mor kun, når det handler om det inderst inde. Du kender det godt, ikke?

Mette Sø spørger og vil have svar her henover det vejrbidte bord- og bænkesæt i parken foran den gule pavillon, hvor hendes oldemor stod i garderoben, og hendes mormor tog til dans, og hun selv lige har siddet, som var hun pige og prustet i sivblad for at skabe lyd.

Hun bruger stedet i sin seneste roman, "fordi at", der handler om den kvindelige skovhugger Kanel, der kommer til Vendsyssel for at rydde op efter en voldsom storm. Kanel er københavner, men er både indadvendt og enspænder og på sin vis næsten vendelbo.

Hun lærer at sige w, hun falder til, hun har mange træk fælles med Mette Sø.

- Hun er ikke mig, men hver bog, jeg skriver, undersøger noget i mit liv, jeg synes, er interessant.

Skovhuggeren Kanel blev til, fordi Mette Sø blev så bevæget, at hun måtte tale med sin mor om det hørbare h den dag i telefonen. Og fordi, hun 14 år tidligere havde mistet sin mormor.

fortsættes næste side ...

- At høre det h var som at rejse tilbage til det, jeg havde mistet. Uden, at jeg selv var klar over det. Mormor snakkede sådan. Og hun var der altid. De boede i lejligheden ved siden af vores, og hun stod der i køkkenet og lavede alt fra bunden af. Hun mødte folk med det der: Hvad kan jeg hjælpe dig med? Hun tog sig af dem, der nu var i hendes liv. Uanset, hvem det var. Hun var, som dem jeg møder heroppe. Heroppe, hvor der er god plads og man kan være, hvem man er.

På sin hjemmeside skriver hun, "hvordan mødet med det, der er anderledes end en selv, kan skabe uventet resonans og åbne op for glemte, fortrængte eller bevidst skjulte sider. Både for en karakter i en roman, men også for forfatteren selv."

Så hun ved det selv. Men først nu. - Det der øksehug, jeg fik, da jeg kom herop, det åbnede ned til et kærligheds rum, jeg indtil da havde holdt lukket. Men da jeg senere kom herop og boede tre uger og gik rundt i det rum, ændrede savnet og sorgen sig, så det ikke kun gør ondt, og nu behøver jeg ikke længere pakke det væk.

Romanen "fordi at" er ikke kun skrevet ud af hendes egen langsommelige sorgproces.

- Nej, nej. Den er ikke en privat. Det er alt for pinligt. Men ligesom med de forgangne tre bøger, løb denne her af med mig. Jeg aner ikke halvdelen af det, jeg skriver, før jeg skriver det. Jeg ved, bogen tvinger mig ud, hvor jeg ikke har været før. Det er vildt angstprovokerende.

Ud i naturen

Sammen med Kanel måtte Mette Sø rejse ud i naturen og møde kulturen i Vendsyssel.

Konkret kunne hun efter nogle uger, skriver hun på hjemmesiden, "mærke rytmen af dialekten og den lød så rigtig i mit hoved, i mine indre ord, men hver gang jeg åbnede munden, lød det stadig fuldstændig ærkekøbenhavnsk i alles ører. Pokkers. Mine forældre kom op og besøgte mig de sidste par dage, og jeg fulgtes med dem hjem. Jeg så mig selv udefra, på bagsædet med madpakke og tegnepapir, og følte mig både meget lille og som stukket af hjemmefra og hentet hjem."

- Kanel rejser ud og hjem. Som jeg gør det, når jeg er her. Romanen er en klassisk dannelsesroman på den måde. Jeg vil også gerne ud til Vendsyssel og hjem igen, men jeg vil have noget med. Ikke kun noget af min mormor, men sproget, der gjorde mig nogen. Og tavsheden. Det med, at man ikke behøver at sige noget. Det ville jeg gerne have med hjem i bogen, så kan andre også se det.

At Nordjylland er et sted, hvor man tager hen for at finde ud af, hvad der er vigtigt og så tager hjem igen, kan være fremtidens rolle for egnen, mener forfatteren. Hvordan og om man kan tjene penge på det, er ikke det, hun skriver om.

fortsættes næste side ...

Michael Ancher:
"Vil han klare pynten?",
ca. 1880.
Tilhører Skagens Kunstmuseum.

Naturens magt over mennesket

Af Charlotte Rørth
charlotte.roerth@nordjyske.dk

Hun gik i niende klasse på Holsteinsgades Skole på Østerbro i København, og det var under den obligatoriske tur på Skagen Museum, at det skete.

- Jeg stod der i mindst en halv time. Forfatter Mette Sø var ikke på nogen måde forberedt på, at hun som teenager skulle fanges så vold-

somt ind af Michael Anchers "Vil han klare pynten". Men hun husker minutterne klart.

- Man ser ikke skibet, men der er alle de menneskelige positioner. Alle mændene ser forskellige ud. Det er liv og død. Naturens magt, siger hun og genkalder sig den følelse, der lagrede sig.

- Det er jo egentlig sindssygt, at nogle farver på et lærred eller nogle bogstaver på et stykke papir kan skabe en hel verden inde i et andet menneske.

Mette Sø husker det, som om maleriet fyldte hele væggen.

- Men det er jo megalille, konstaterede hun, da hun genså det.

Maleriet måler 63,5 x 79,5 cm. Det er Michael Anchers gennembrud, Kong Christian IX købte det, men det var det efterfølgende legat, der gav penge nok til, at han kunne holde sit og Annas bryllup 18. august 1880 i Skagen kirke.

Mette Sø

- Forfatter.
- Født 12. november 1968 i København.
- Opvokset på Østerbro, "dengang hvor de fleste boede til leje, de færreste havde bad, man legede på gaden og alle børn delte værelse med deres søskende."
- På 75 m² boede hun med sine forældre, to søskende, en hund og en kat, mens hendes mormor og morfar var nærmeste nabo.
- Far, Torben Sø, pensioneret maler-mester, mødte Grete til standarddans på Østerbro, da de var 15 og 16 år. Han voksede op i Hellerup.
- Mor, Grete, pensioneret hjemmehjælper.
- Lillesøster til Karsten, elektriker, og Jesper, pensionssælger.
- Mormor, Betty Larsen, er opvokset i Tversted.
- Morfar var ansat på forlaget Has-selbalch, og "når han kom op ad trap-
- pen om aftenen, håbede jeg altid, at der var en splintrende ny bog til mig i den brune, slidte mappe."
- Skolegang på Holsteinsgades Skole.
- Fik Marge Piercys "Kvinde ved tidens rand" af sin mor som 13-årig. Læste og lærte, at litteratur er "en helt unik chance for at se og forstå andre måder at være i verden. Mødet med dette andet blik kaster lys tilbage på min, bevidste eller ubevidste, måde at være i verden på."
- Eksportuddannet, men "kan ikke huske hvad den hedder, for den er aldrig blevet brugt til noget".
- Fik job på reklamebureau.
- Blev 12 år i branchen.
- Er i dag forfatter og freelance-researcher på film- og tv-serier, blandt andet "Norskov", der foregik i Frederikshavn.
- Bor på Vesterbro med sin mand, Johnny Andersen, producer på Film-instituttet og forlægger.

Fire romaner har hun skrevet, Mette Sø, den femte er på vej.

Naturen i Nordjylland

- Hvad gør den dog ved os, den nordjyske natur?
- Flytter den tankerne langt væk, hiver den sjælen op i himlen, trætter den vores ben, giver den ideer til stor kunst?
- Måske minder den os bare på enkel vis om, at vi er til.
- Måske gør den os ydmyge?
- NORDJYSKE spørger hen over sommeren seks mennesker, der hylder landskab og lys.
- Alle lader de glæden over naturen skabe kræfter til at gøre godt for andre end dem selv.
- Gør du også?
- I dag fortæller forfatter Mette Sø om den kvindelige skovhygger Kanel, der kommer til at save et flagermusebo itu. Det vækker skjulte kræfter.
- I næste uge beretter centerleder Rikke Ørnberg om sammenhængen mellem jobbet på asylcentre i Brovst og Tranum og badehusene i Løkken.

- Mor tog os med på biblioteket, fra vi var helt små og hjalp os med at finde forfattere og historier. Det var helt nyt univers, der åbnede sig for mig. Jeg kan stadig huske den dag, jeg endelig fik mit eget private lånerkort, og den dag, jeg måtte gå på biblioteket alene og tilbragte hele eftermiddagen i en sækk-pude og en stabel bøger, uden at blive forstyrret.

- Der er ikke mange steder i Danmark med så meget natur som her. Og stilhed, siger hun og bliver nødt til at gribe igen, for toget jager forbi og tvinger hende til en pause, før hun fortsætter:

- Man kan lige så godt tage herop som at tage til Nepal eller gå caminoen. Det er da lidt vildt, så blinde, vi er for det, der er her. Der er masser af steder i Danmark, der er eksotiske for dem, der ikke bor der.

Bare der at komme hjemmefra, at være i en anden kontekst, en anden natur, at være den fremmede, kan provokere meget frem.

Hun ser lige frem. Intensiverer blikket.

- Den fremmede gør jo også noget ved det sted, hun eller han kommer til, siger hun så.

- Der finder altid en udveksling sted. Jeg voksede faktisk op i en vendsys-selsk ghetto, selv om min farmor og farfar var fra Hellerup, og sproget er indeni mig. Det er et meget fysisk tilhørsforhold, jeg har til både sproget og stedet. Lige som Kanel. Men jeg krammer som en københavner, og det er ind i mellem alt for meget for min nordjyske familie.

Tæt på sig selv i naturen

Hun kalder udkant et meget slemt ord, som hun i bund og grund ikke forstår, og hun nægter at tro på, at det vil være godt, hvis alt skal gå lige så hurtigt her som i hovedstaden.

- Hvem siger, det er godt? I København handler det om at distancere sig. Her kan man få livet til at dreje sig om at være til stede. Naturen minder jo en om, at man kan være tæt på sig selv. Man kan være nøgen. Være natur. Og man mærker, at man bare er lille. Man bliver jo ydmyg, for pokker, når man er udenfor.

At Kanel arbejder i skoven handler også om, at Mette Sø gerne vil vise, hvad tid er. Hvad er historie? Træerne er flere hundrede år gamle, og de fældes på få minutter.

- Jeg er ikke religiøs med det, jo, måske, for man føler sig *connected* med noget, der er større end en selv, når man er mellem træerne. Åh, det er svært at snakke om.

Heller ikke Kanel har let ved at tale om følelserne. Hun er meget konkret, og Mette Sø sidder også og tumler med, hvad hun skal sige, når hun skal fortsætte snakken om Kanel.

For Kanel saver et flagermusebo itu, så blodet sprøjter, og motorsaven flår hul i hendes bukser. I dagene herefter får hun stød, når hun rører andre, hun kan høre, hvad de tænker, hun ser dem som træer, hun kan rejse i tiden. Selv det overnaturlige er blevet konkret i hendes verden.

- Jeg mener, hvad er nu det for noget, spørger Mette Sø sig selv, og derfor er hun nu i gang med den næste bog, hvor tro og overtro spiller en stor rolle.

- Mange tror på en gud. Mennesket har alle dage skabt ritualer og regler og hyldet skabelsen. Men det er svært. Hvad synes jeg?

Kanel ved det heller ikke. - Der er læsere, der skriver og spørger, om hun flytter tilbage. Det ved jeg ikke. Jeg synes, hun er ret skøn, men det er helt forfærdeligt, så troløst, jeg er. Nu er jeg jo optaget af noget andet, og lige pludselig stod Billi der og ville skrives om.

Billi, som måske er en mand, måske en kvinde, har arbejde på den sidste kuvertfabrik i Danmark. Den lukker, og Billi drager ud i verden for at finde håb.

- Jeg er rystende nervøs over at nærme mig troen, men nu gør jeg det. Jeg kan ikke sige, at jeg tror på Gud, men jeg kan heller ikke sige, at der ikke findes en gud. Jeg er håbløst dobbelt med det. Bogen presser mig til at tænke over det. Så nu er jeg på den.

Hun vil overskride sine egne grænser.

- Det er en måde at være i verden på. Det har altid fulgt mig, konstaterer hun helt køligt.

- Dengang i 20'erne prøvede jeg at finde ud af, hvad jeg troede på og gik både i kirke og sad i svedehytte, og hvad ved jeg. Jeg fandt ikke ud af det og lod det efter nogle år ligge. Nu prøver jeg igen. Jeg siger ellers altid efter hver eneste roman, at jeg aldrig vil skrive igen. Men jeg gør det.

Hun har også altid vidst, at hun ville skrive. Tanken om, at der sker noget magisk, når man skriver, havde hun allerede som barn. På hjemmesiden gør hun rede for, at hvordan romanernes parallelle univers ganske vist er skabt af hende, men "på en sær måde også kun venter på at blive fundet."

- Som barn og ung var det så pinligt for mig, at jeg ville skrive, at jeg skrev under pseudonym. Så hed jeg Moskva Jensen, lige som en af de tre kvindelige sabotører i "Snebær", indskyder hun

som for at understrege, at der er noget andet på færde end hendes egen forfængelighed og evner.

Hun tog en uddannelse, som hun fortrænger navnet på, og arbejdede i tolv år i reklamebranchen, før hun i 2010 debuterede med "Petit Petit" om en kvindelig, professionel cykelrytter, der bryder regler og vokser sig stor.

De romaner mere er det blevet til. Den femte - med Billi - udkommer næste år.

Klogere på sig selv og livet

Arbejdet med bøger har gjort hende klogere. På sig selv. Og livet, såmænd. Så klog er hun blevet, at hun ikke kommer med svar, men altid undrer sig.

- Jeg kan ikke svare på alt, jeg skriver. Jeg føres af sted. Af hvad? Det ved jeg ikke. Men jeg ved, jeg kan føres, når jeg er til stede. Når jeg undrer mig. Som når jeg skriver.

At skrive giver en "mental frihed", som hun er blevet mere og mere afhængig af.

- Vi ved ikke, hvad der er inden i den anden. Eller i os selv. Vi ved ikke, hvordan der ser ud derinde. Men litteraturen giver mulighed for at være på besøg derinde og undersøge den essens nærmere.

Det enkelte menneskes essens optager hende. Hun lader endnu et tog passere larmende, for hun fortsætter funderinger over, hvordan nogle mennesker viser deres essens tydeligt, mens andre gemmer den bag alt muligt, deres ord, deres opførsel.

- Jeg synes, jeg heroppe har nemmere ved at mærke den essens hos andre. Måske, fordi de ikke er så bange for at være og vise, hvem de er? Den der angst for ikke at passe ind, er så udbredt i København, at mange ikke er helt til stede, hvor de er med det menneske, der står lige foran dem.

Mette Sø mærker det selv. Med sig selv. I mødet med andre.

- Når man er nærmere naturen, har mere ro, taler vendelbomål... Jamen, afbryder hun sig selv og griner frit.

- Det er altså rigtigt, at mennesker, der viser deres essens, er meget mere attraktive. Og det er mange her i Vendsyssel.

Hun griner igen. - Jeg ved godt, jeg lyder som en københavner med al den snak. Men jeg mener det. ■

Fem stjerner, fordi at

NORDJYSKEs anmelder, Jens Henneberg, gav "fordi at" fem stjerner, da den udkom sidste år. Fordi:

1. De fleste ville - efter at have læst "fordi at" - have forsvoret, at Mette Sø var københavner, for hun har med usædvanlig heldig hånd portrætteret vendelboerne og Vendsyssel.

2. Hun møder også de ægte vendelboer - dem, der er tredjegenarations i landsdelen. Det er dem, der siger på et for hende i begyndelsen aldeles uforståeligt sprog: "A er intj stål å å wæære

wej' jelbo, a ær tak'nemle." Og det er dem, der ikke uden videre går på fornavn med hinanden, men det kommer, nøgternt formuleret således: "Når man har hjulpen hinanden, drukken en øl, spist noget mad sammen. En dag er man wenner, og når man først er wenner, så skal der godt nok møj til, at det holder op igen."

3. Hun har i det fremmede fundet ind til sit inderste og dermed sig selv, og hun er rede til et brugsrigtigt og hensigtsmæssigt liv.

4. "fordi at" er en dybt humoristisk bog, der er holdt i et usædvanligt velopløst og værdiladet sprog med uendelige replikker og med lunerige dialoger. Lokaltiteterne er på plads: Her er Hjørnings Christiansgave, Lønstrups Glashus, Rubjerg Knude Fyr og meget mere.

5. Enhver vendelbo kan endnu en gang med sindsro og stolthed ranke ryggen over denne loyale beskrivelse af sind og natur.